

MAA- JA METSÄTALOUS-
MINISTERIÖ

03. 08. 2016

Nro MMM023:00/2011

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 Valtioneuvosto

Asia: Lausunto

Viite: Lausuntopyyntö 220231, 30.6.2016 Dnro MMM023:00/2011

Sen johdosta, että Tenojoen kalastussopimuksen suomalaisen neuvotteluosapuolen julkisuuteen antamien tietojen mukaan kalastusta rajoitetaan norjalaisten kalastajien eduksi ja viritellään ristiriitoja Tenojoen alajuoksun ja yläjuoksun kalastajien välille.

Millaista pyynti on alajuoksulla sitten tämän jälkeen? Joka tapauksessa Tenon kalastajista tulee nyt eriarvoisia. Se luo vastakkainasettelua ja kyräilyä, kun ei tiedetä onko alaosassa jokea samanlainen, löysempi vai tiukempi sääntely, Niemelä pohtii. (Lapin Kansa 23.7.2016)

Lapin Kansan samaisen lehti uutisen mukaan ”Norjan intresseissä ei ole ryöstökälistää Tenoa”. Tieto pitää paikkansa, sillä norjalaisen tutkimuksen (Magdalene Langset og Frode Staltvik (2011), Utvikling i offentlige reguleringer av laksefiske i sjö og vassdrag 1850 – 2010 med hovedvekt på fisketid” sivuilla 12 – 14 esitettyjen tulosten mukaan lohennyntivuorokausia on Finnmarkin alueella meripyynnin ja joissa tapahtuvan pato- ja verkkopyynnin osalta rajoitettu muutamaan prosenttiin lähtövuodesta 1850. Vapakalastuksen osalta pyyntiaikaa on rajoitettu noin 40 prosenttiin pyyntiajasta. Niinpä kyseisessä lehti uutisessa ”Lohen voitto” esitetty kysymys, ”Sopimusta ja sääntöä kun katsoo niin pitää kysyä ottiko Norja tässä suomalaisista niskalengin”, ei ole missään tapauksessa asiallinen.

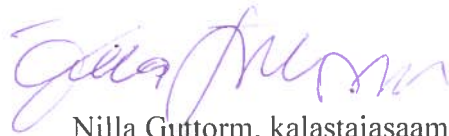
Kalastussäännössä esitetään uudeksi vapakalastajakalastajaryhmäksi ”niitä kalastusoikeudellisia tiloja, joiden omistajat eivät asu vakituisesti Tenolla”. Kalastajaryhmä ei ole uusi, vaan tuota kalastajaryhmää ollaan kasvattamassa aikaisempien sääntöjen ja vesirajankäynnin periaatteiden vastaisesti sallimalla kalastusoikeus alkuperäiskansaoikeutena myös niille suomalaisille, jotka ovat ostaneet tontin ja rakentaneet mökin Tenojoen rannalle.

Kalastussäännöstä tulee käydä selkeästi ilmi, että kalastusoikeudellisia ovat Suomen puolella edelleenkin vain perintönä lohkokuntiansa alueella vesirajankäyntiin 1978

rajautuen kalastusoikeuden saaneet ja vakituisesti maataloutta harjoittavat Norjan puolella.

Kalastussopimuksen sisällöstä päätellen lohikannan turvaamiseen pyritään RKTL:n tutkimuksiin vedoten yksinomaan pato- ja verkkopyyntiaikaa rajoittamalla, joka on määrällisesti vähentynyt viime vuosikymmenien aikana murto-osaan siitä, mitä se oli ennen kalastusmatkailun käynnistymistä. Vaikka vesirajankäynnin yhteydessä Tenojoen kalastuksen todettiin olevan alkuperäiskansaoikeuden, niin uudella sopimuksella ollaan kaventamassa alkuperäiskansaoikeuksia. Sen sijaan mitään selvitystä kalastusmatkailun vaikutuksesta Tenon vesistön lohikantoihin ei ole tehty, ikään kuin sen vaikutus jostakin syystä haluttaisiin salata.

Miesta, 31.7.2016

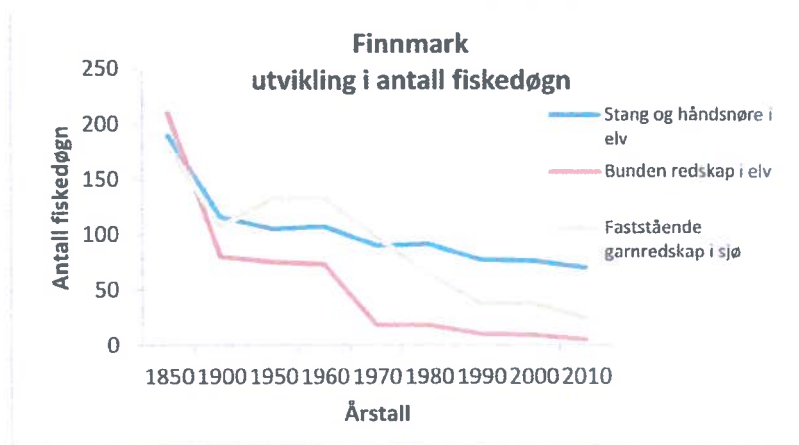

Nilla Guttorm, kalastajasaamelainen

Osoite: Miesta, Tenontie 7509, 99980 Utsjoki

Liitteet: 1) Magdalene Langset og Frode Staltvik (2011), Utvikling i offentlige reguleringer av laksefiske i sjö og vassdrag 1850 – 2010 med hovedvekt på fisketid”, sivut 12 – 14
2) Jouko Sillanpää (2006), Ylä-Lapin isojaot ja saamelaisten maa- ja metsäoikeudet sivu, 66

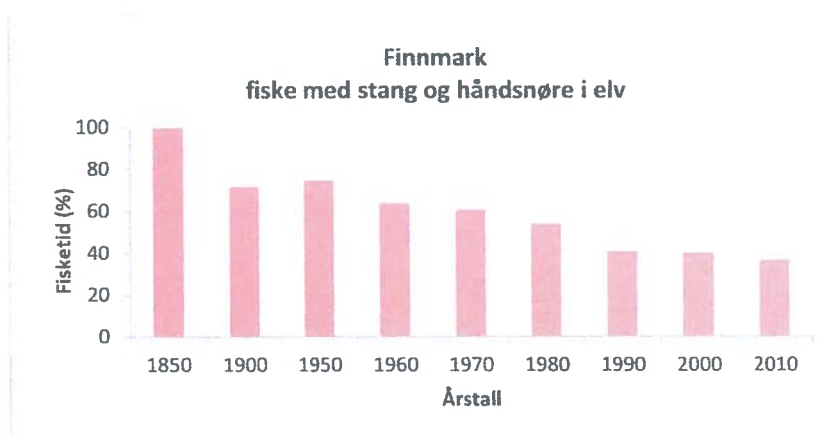
Utviklingen av offentlige reguleringer i laksefiske i sjø og vassdrag 1850 -2010 med hovedvekt på fisketid

Figur 5. Figuren fremstiller utviklingen i gjennomsnittlig antall fiskedøgn per sesong etter laks med faststående garnredskap i sjø, elvefiske med garnredskap og elvefiske med stang og håndsnoere fra 1850 til 2010. De to første tidsintervallene er på 50 år, mens de øvrige er 10-årsperioder.

Endring i fisketid med stang og håndsnoere i elv i Finnmark

Fisketiden for fiske med stang og håndsnoere i elv er redusert med 60 % fra 1850 fram til 2010 (figur 2). Fiske med stang eller håndsnoere har fra gammelt av ikke vært omfattet av ukefredningene, men det er nå innført i en rekke laksevassdrag. I 2000 hadde 1 av 59 vassdrag døgnfredning for stangfiske gjennom gjeldende forskrift, mens i forskriften fra 2010 er 18 av 64 vassdrag i Finnmark pålagt slik døgnfredning.

Figur 6. Figuren viser % vis endring i fisketid for fiske med stang og håndsnoere i elvene i Finnmark 1850 til 2010. De to første tidsintervallene på figuren er på 50 år, mens de øvrige er 10-årsperioder.

Utviklingen av offentlige reguleringer i laksefiske i sjø og vassdrag 1850-2010 med hovedvekt på fisketid

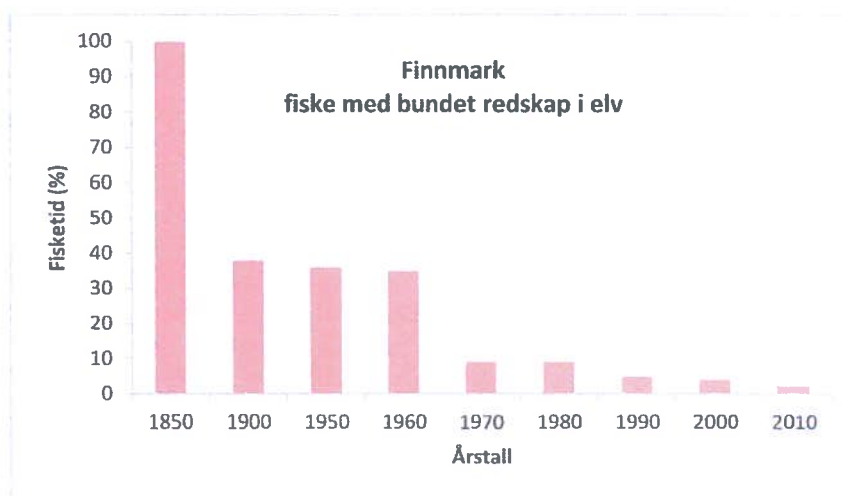
Elvfredninger i Finnmark

I Finnmark var laksen fredet i tre vassdrag i 1989. Ti år senere var det fredning i fire elver, mens 15 hadde fredningssoner. I tillegg til dette var det større fredningssoner rundt laksetrappene i 9 av vassdragene, og i 1 vassdrag var det innført døgnfredning.

I 2010 var dette endret slik at 24 elver i Finnmark var stengt for fiske av laks. I tillegg hadde 39 fått innført fredningssoner og i 18 vassdrag var det innført et døgnukefredning.

Endring i fisketid med bundet redskap i elv i Finnmark

Det skjedde mange endringer og utvidelser av års- og ukefredninger i fisketid i perioden 1850 til 1900. Fisketiden for bunden redskap i elv ble fram til 1900 redusert med 60% (figur 7). Den største endringen i Finnmark nyere tid kom med "Fiskeregler for Finnmark 1966". **"I vassdrag så langt det går laks er det bare tillatt å fiske med stang og håndsnøre"**.

Figur 7. Figuren viser %-vis endring i gjennomsnittlig fisketid for fiske med garnredskap i elv i Finnmark fra 1850 til 2010. De to første tidsintervallene er på 50 år, mens de øvrige er 10-årsperioder.

Unntatt fra forbudet mot fiske med garnredskap i elv var Altaelva, Tanavassdraget, Neidenelva, Pasvikeiv og Vestre Jakobselv. Reduksjonene i fisketiden etter 1970 skyldes først og fremst innstramninger av fisketiden i Altaelva. Kastenot og settegarn til fangst av laks i Lakselva ble forbudt i 1979, fisket ble frivillig avsluttet før dette (pers. med. Anton Rikstad).

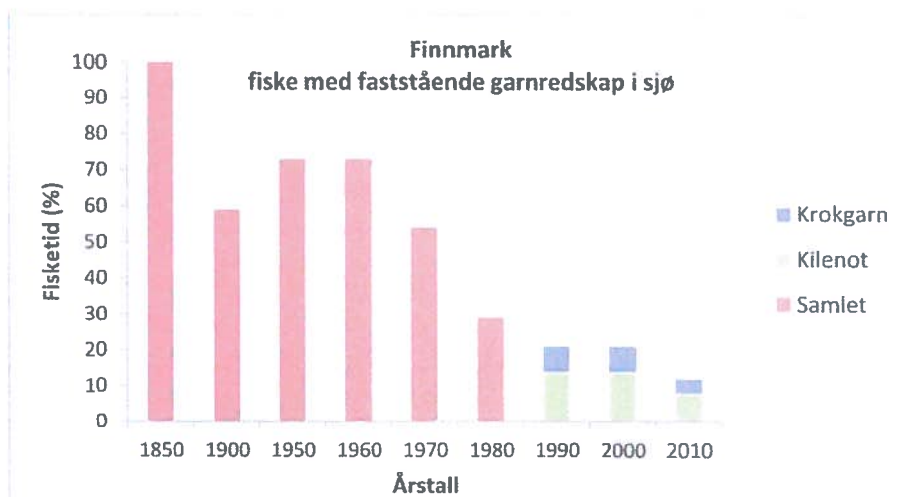
*Utviklingen av offentlige reguleringer i laksefiske i sjø og vassdrag 1850 -2010
med hovedvekt på fisketid*

Endring i fisketid med faststående garnredskap i sjø i Finnmark

Fra 1850 til 2010 ble fisketiden for faststående garnredskap i sjø redusert med mer enn 80 % (figur 8).

I 1850 varte årsfredningen for laks i 5 mnd; fra 14. september til 14. februar, og helgedagsfredningen varte bare ett døgn, fra lørdag kl. 18.00 til søndag kl. 18.00.

Fra 1913 ble høstlaksefiske tillatt i Tanafjorden for oktober og november, og i 1924 i Varangerfjorden for oktober, november og desember, med ordinær ukefredning disse periodene. Dette fisket pågikk frem til 1974 og bidro mens det pågikk til en %-vis økning for fisketiden i Finnmark.

Figur 8. Figuren viser %-vis endring i fisketid for faststående garnredskap i sjø i Finnmark fra 1850 til 2010. Drivgarnfiske og lakseline er ikke inkludert. De to første tidsintervallene er på 50 år, mens de øvrige er 10 års-perioder. Det er skilt mellom kilenot og krokgarn for perioden 1990 til 2010. Før den tid er de vist samlet.

Troms

Regulering av antall fiskedøgn i Troms

Gjennomsnittlig fisketid med stang i elv i Troms er redusert fra 210 dager i 1850 til 40 dager i 2010 (figur 9). Fiske med fast stående garnredskap i sjø har gått fra 183 til 11 døgn i samme periode, og fisket med bunden redskap i elv ble forbudt i 1980.

Vesirajankäyntitoimikunta ryhtyi työhönsä muun muassa suorittamalla tutustumismatkoja Sevettijärvelle ja Utsjoelle. Toimikunta päätyi ehdottamaan vuonna 1971 valmistuneessa lopullisessa mietinnössään, että kolme pohjoista kuntaa varten laadittaisiin oma paikallisiin olosuhteisiin sovellettu kalastuslaki ja vesirajalaki, joilla turvataisiin tiettyihin alueisiin kohdistuvat tilojen yksityiset kalastusoikeudet. Toimikunta totesi mietintöönsä liittyvässä vanhoja oikeuksia koskevassa muistiossa, että verotettuihin Lapinmaihin on tuomioistuinkäytännön mukaan vanhastaan kuulunut kalavesiä. Niihin liittyvät oikeudet olivat kuitenkin lakanneet ja menettäneet merkityksensä, koska niitä ei ollut otettu mitenkään huomioon isojakolaeissa ja isojakotoimituksissa. Lisäksi muistiossa todettiin, että lapinveroa maksaneiden lappalaisten oikeudet olivat saattaneet lakata heidän perustaessaan uudistalon, lakatessaan maksamasta aikaisempaa lapinveroaan ja siirtyessään maksamaan veroa talostaan (Komiteamietintö 1971:B). Kun paikallinen väestö vastusti ehdotettujen lakien säätämistä, asetettiin uusi toimikunta, jota johti hallitusneuvos Matti Kekkonen (Pohjola 1995, s. 149–151).

Ilmeisesti vasta tässä vaiheessa, siis 1970-luvun alkupuolella, alkoi saameluisten maa-
oikeuskysymyksiä ajava liikehdintä. Saameluisten taholta etsittiin ja esitettiin vanhoja dokumentteja, joilla pyrittiin osoittamaan voimassa olevia oikeuksia Lapin maihin ja vesiin (Pohjola 1995, s. 151–152). Siis vasta nyt saamelaisväestön oikeudet näyttävät nousseen ensimmäistä kertaa virallisesti esille koko isojakojen historiassa. Kalastusetus ilmeisesti katsottiin paikallisten olosuhteiden kannalta niin tärkeäksi etuudeksi, että saameluistenkin edunvalvonta pyrittiin sen osalta hoitamaan. Isojakoja oli tehty Inarissa lähes 70 vuoden ajan. Isojaot olivat edenneet vaiheittain tiettyssä järjestyksessä ja niiden eräänä lopputuloksena oli ollut, että valtion maat ja jakokunnille kuuluvat maat erotettiin toisistaan. Tässä suhteessa isojakotoimituksia koskeviin ennako-odotuksiin ei ilmeisesti liittynyt kovinkaan suurta epävarmuutta. Vesirajankäynneissä sen sijaan ratkaistiin vesialueiden omistus kokonaisuudessaan sekä suurelta osalta lisäksi vesialueiden käyttöä koskevat erityiset oikeudet, muun muassa kalastusoikeudet.

Eduskunta sai vuonna 1976 Kekkonen toimikunnan mietintöön perustuvan esityksen, joka sisälsi ehdotukset laiksi vesialueiden rajankäynnistä Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa sekä laiksi kalastamisesta pohjoisilla vesialueilla. Eduskunnassa esityksen käsittely pitkittyi asian muututtua **vähemmistökansan etuihin liittyväksi poliittiseksi kysymykseksi.** Kun vielä ilmeni, että esitettyjen lakien säätäminen edellyttäisi perustuslain säätämisenjärjestystä, hallitus veti lopulta esityksensä pois (Pohjola 1995, s. 153–154).

Vesirajankäyntitoimitukset suoritettiin loppuun voimassa olevien vanhojen säädösten mukaisesti vuosina 1978–1979. Toimituksia seurasi lähes kaksikymmentä vuotta kestänyt oikeus- ja jatkokäsittelyprosessi. Kaikista kolmesta toimituksesta nimittäin valitettiin maa-
oikeuteen ja edelleen Korkeimpaan oikeuteen, joka 27.6.1984 antamallaan tuomioilla pääosin vahvisti toimitukset varsinaisten vesirajankäyntien osalta, mutta palautti ne muun muassa kalastusoikeuksien ja